

Frónesis

Revista de les lletres, les arts i les ciències

MR. J. W. DUNNE.

CENTRE D'ENSENYAMENT
SECUNDARI JOAN MARAGALL

Guifré, 300

08912 Badalona

Número XLVII - Febrer de 2020

INDEX

Sumari	3
Lletres i Pensament	
Antología poética de Laia López-Roso	5
L'adopto!	9
L'evolució del pensament hebreu	11
Art i Ciències Socials	
L'esplendor de la Còrdova àrab.....	19
Almoràvides y almohades	22
La Hispania romana	26
Ciències, Ecologia i Tecnologia	
Mendel y los caracteres heredados	30
Sigmund Freud y el psicoanàlisis	32
ADE, economi i gestió	36
Biografies i Entrevistes	
Entrevista amb... Àlex Pastor (PSC), alcalde de Badalona	39
John William Dunne, un experimento con el tiempo	42
Labordeta: escritor, cantautor, escritor y político	44
Agenda Cultural	46

SUMARI

Obrim el número 47 de *Frónesis* amb una antologia dels poemes de Laia López-Roso, alumna de primer curs de batxillerat. També dins la secció 'Lletres i pensament' hi podreu trobar el relat breu "L'adopto!" i l'assaig "L'evolució del pensament hebreu". 'Art i Ciències Socials' inclou tres articles d'Història centrats en la península Ibèrica: "La Hispania romana. La persecució dels cristians", "L'esplendor de la Còrdova àrab" i "Almoràvides y almohades". A la secció 'Ciències, ecologia i tecnologia' hi trobareu un article titulat "Sigmund Freud y el psicoanálisis"; un assaig sobre "Mendel y los caracteres heredados"; i, per tancar la secció, una ressenya de David Pardo, alumne de segon de batxillerat, sobre la seva experiència en l'entorn laboral d'una gestoria dins del programa de l'assignatura "Estada a l'Empresa".

L'apartat 'Biografies i entrevistes' compta en aquesta ocasió amb la *Interview* que l'alumna Gisela García, de segon de batxillerat, va realitzar a l'alcalde de Badalona, Àlex Pastor, amb motiu d'il·lustrar la part pràctica del seu treball de recerca sobre sostenibilitat amb una opinió qualificada. En properes entregues la Gisela ens oferirà més visions autoritzades sobre el temes: les dels ex alcaldes Dolors Sabaté i Xavier Albiol. Un perfil biogràfic del professor, cantautor, escriptor i polític José Antonio Labordeta, a càrrec del Pol Rosales, de segon de batxillerat, i una ressenya del llibre de John William Dunne "Un experimento con el tiempo", són les sucoses postres de la secció. Esperem que gaudiu de tot plegat.

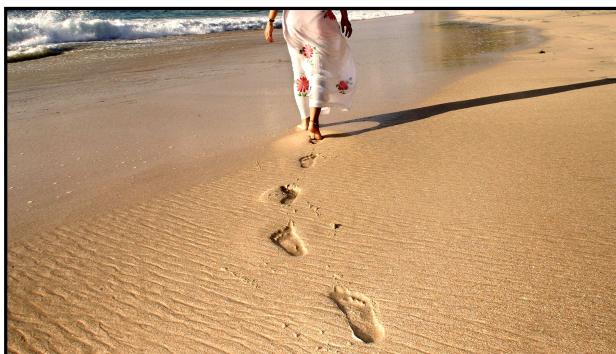
Lletres i Pensament

ANTOLOGÍA POÉTICA

Laia López-Roso

“Agua y arena”

Me miro al espejo
y en un suspiro
rompen las olas...

Rompen las olas
y yo quería ser mar,
fundirme entre agua y arena.
Un cuerpo líquido
que apenas puede respirar

Cojo aire, pero con sutileza,
no me quisiera yo despertar.
Hoy quiero ser agua y arena,
pues no quiero volver a mi estado normal

Sube la marea,
empiezo a delirar.

Hoy quise ser agua y arena
por miedo a ser alguien más.
Quise ser agua y arena
y acabé siendo todo el mar.

“Abuelo”

Hombre sencillo y transparente
ya viejo y cansado, con ansias de volar.

Entonces me miras
y ves en mi lo mismo que yo veo en ti.

Y entonces respiras
y yo lo hago contigo,
y nos reímos a carcajada limpia
hasta que un día, callas.

Y yo, apenada, te pregunto,
pero nadie habla.
Y yo, dolorida, veo como te alejas ,
pero nadie habla.
Y yo quiero ir a verte,
pero nadie habla.

Hasta que un día, entre lágrimas,
mi madre habla,
y al escuchar soy yo la que no quiere ni murmurar.
Me duele tanto haberte perdido,
que ya no se si muero o si vivo.

Qué doloroso fue dejarte a ti,
hombre sencillo y transparente,
viejo y cansado
pero, sin embargo, tan valiente.
Qué doloroso fue no poder decirte, abuelo, sólo respira una vez más.

“El día perfecto”

Hoy te escribo,
sin prisas.

Porque hoy es,
sin duda,
el día perfecto
para llenar la casa de flores,
correr descalzos por la ciudad,
terminar lo interminable
y comenzar lo deseado.

Sería increíble correr hoy
a tus brazos,
donde se pierden mis miedos.

Tumbarme cerca de tu pecho,
el lugar que alberga todos los sueños
que caben en mi almohada.
Y tenerte cerca,
porque te quiero ver a mi lado.

Te he escrito hoy,
y sin duda
era el día.

“Te voy a ver”

Te voy a ver soñar,
te lo he dicho mil veces,
y esta vez te prometo que sí pasará.

Te voy a ver conseguir todo lo que quieres,
pues siempre que lo quieras tú,
lo conseguirás.

Eres aire y ellos te quieren respirar,
pero no te dejes, pequeño,
que hoy te voy a ver volar.

Van a querer quitarte tu esencia, tu verdad,
pero tú eres magia, pura e inocente,
y como tal, vas a brillar.

Te voy a ver soñar,
pequeño,
no tengas miedo,
pues solo tú lo puedes arreglar.

No te abstengas, salta, ríe, incluso llora,
que cuando te despiertes yo voy a estar.

Laia López-Rosa

L'ADOPTO!

Ariadna Lluna

- L'adopto!

Quan algú, com qui no vol la cosa, llença un mot al vol i aquest et captiva. Perquè, sense saber-ho, el mot ja formava part de tu; perquè et mancava per anomenar-te i anomenar el món; perquè et revela la presència d'allò pronunciat. L' "allò" fins ara inexistent per indicible.

- L'adopto!

Quan la teva lectura s'entrebanca amb una paraula que t'obliga a aturar-la (la lectura, vull dir) per emmarcar-la i homenatjar-la (la paraula, vull dir). Perquè és única en dir allò dit. Perquè li sents el batec al cor.

Adoptem aquestes paraules i les fem "nostres per causa de l'amor que ens havia ensenyat com anotar-les" (Vinyoli, J. Llibre d'amic, VIII).

I les "anostrem" a l'anotar-les i al pronunciar'-les (si cal, amb veu ronca, però amb la nostra). Era Borges qui deia: "*No estoy seguro de que yo exista, en realidad. Soy todos los autores que he leído (...)*". Això és, no n' estem del tot segurs de la nostra existència, però sí de les paraules que s'han deixat i hem estimat. Perquè les vivim úniques.

Barjaula, panteixar, xiuxiuejar, gínjol... A l'hora d'adoptar paraules, assumeixo la inclinació (i per tant, els prejudicis) envers aquelles amb trets fricatus. Em commouen i em salven. I també m'acaronen.

“La paraula és meitat de qui la pronuncia i meitat de qui l'escolta” (Michel de Montaigne). Però també pertanyem i, en certa manera, en devem a les paraules regalades; que ens fan el món un xic més habitable, que no amable.

- L'adopto!

Així, ens llancem a capturar i col·leccionar mots. Per salvar-nos o potser senzillament per amanyagar-nos. O fins i tot per esbrinar qui som o tan sols per entendre un xic més aquest món nostre. I a l'hora del vespre, quan ja hem “anostrat” i atresorat els mots implacables, apareix l'intrús que ens qüestiona:

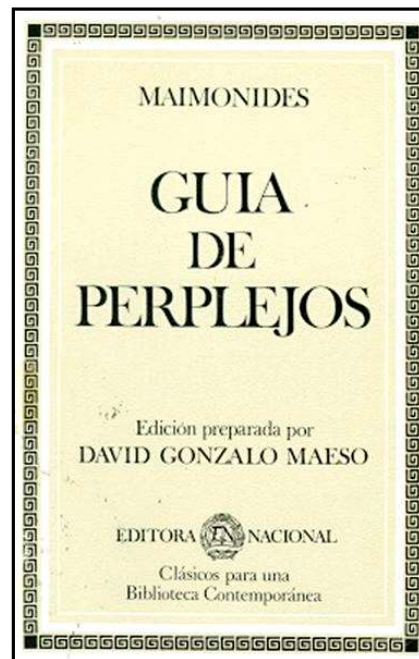
- ¿I, “què fer de les paraules al final”? (Identitat, Joan Vinyoli. V. I).

L'EVOLUCIÓ DEL PENSAMENT HEBREU

Jordi Puigdomènech

Conegut com el "Plató hebreu", Filó d'Alexandria (30 a. C. - 50 d. C.) va ser pròpiament el primer en fer una síntesi completa entre filosofia i teologia des de la perspectiva hebrea. Segons Filó la fe ha de servir com a fonament per a, a través de l'especulació filosòfica posterior, assolir la comprensió de les veritats de l'ésser humà, del món i de Déu. Corrien llavors a Alexandria certs comentaris que asseguraven que Plató, un dels dos grans filòsofs de Grècia, hauria estat instruït en les

veritats de la revelació mosaica; d'aquí la coincidència que es produeix entre la filosofia platònica i certs passatges de l'Antic Testament. Pel que fa als punts en què aparentment la revelació i el pensament filosòfic discrepen, Filó d'Alexandria va proposar la interpretació al·legòrica de les Escriptures, un recurs hermenèutic que segles després empraria amb èxit Moisès Maimònides en la seva obra immortal, la *Guia de perplexos*. L'al·legoria és una manera expressió i d'interpretació no literal, que empra la metàfora i el simbolisme amb l'objectiu de fer comprensible per al major nombre possible de fidels els continguts essencials de la revelació.

El pensament de Filó apareix, per tant, com una síntesi de fe i raó segons la qual la veritable ciència resulta totalment compatible amb la revelació. És més, segons la seva opinió el camí que han de seguir tant la interpretació de les Escriptures com el recte saber filosòfic resideix en la factibilitat de l'esmentada síntesi. Tres són, segons Filó, les condicions necessàries perquè el filòsof pugui acostar-se a la veritat revelada:

I / L'alliberament per part de l'ànima de la presó de el cos. Seguint a Plató, Filó assenyala que la raó ha de superar la tirania de les passions marcada per l'ànima concupiscible per així poder aproximar-se a la veritable ciència.

II / La desconfiança vers la informació proporcionada pels sentits. El veritable coneixement és objecte de la raó, i no dels sentits corporals que enterboleixen la nítida mirada de la ment.

III / La distinció entre la retòrica i la veritat. El filòsof no ha de deixar-se arrossegar per la bellesa formal del discurs, sinó que el seu objectiu ha de xifrar-se en la bellesa profunda dels seus continguts.

A aquestes tres condicions que ha de seguir el filòsof per acostar-se a el coneixement de Déu cal afegir una altra més, que segons Filó del punt central d'aquest coneixement: la gràcia divina. Per ella el saber humà transcendeix la matèria i la temporalitat, sent-li mostrada la realitat de la divinitat i de la revelació.

Filó d'Alexandria va posar molt interès en evitar qualsevol mena de panteisme. D'acord amb el dualisme platònic va admetre l'existència de dos mons separats: el cosmos *noetós* o món intel·ligible i el cosmos *aisthetós* o món sensible. Per mitjà seva obra la idea de creació *ex nihilo* establerta en el Gènesi es va introduir en la tradició filosòfica a l'assenyalar Filó explícitament que el món té el seu origen en Déu per creació. De totes maneres Filó no va renunciar a figura del Demiürg platònic –ser mediador entre la divinitat i el món– que en el seu cosmogonia adopta la forma del Verb –*Logos* –, entitat engendrada per Déu que conté en si la realitat intel·ligible i els arquetips – Idees– de totes les coses. A l'hora d'establir els diferents atributs divins va partir de la idea del caràcter inefable de la divinitat, és a dir, que considerava que qualsevol qualificatiu mundà aplicat resulta impropï per a tal fi. No obstant això, a continuació va descriure a Déu com a ésser incorpori, absolutament un, absolutament simple, etern i immutable per essència. Filó va identificar el Déu de Moisès amb l'Ésser de la filosofia, desenvolupant una onto-teologia segons la qual s'interpretava en nom diví revelat a Moisès en Èxode (03:14), en el sentit "*Jo sóc el que sóc - Jo sóc el Ser*".

Un altre nom important per pensament hebreu, tot i que la seva figura hagi estat reivindicada des del cristianisme i no per part del judaisme, és el de Yosef ben Matityahu (37-100), historiador romà conegut popularment com Flavi Josep. La seva rellevància com a precedent de Moisès Maimònides rau curiosament en el fet que Yosef constitueix una de les principals fonts historiogràfiques per datar i documentar la vida de Jesús, amb la qual cosa es

pot afirmar que les seves obres *Antiguitats jueves* i *La guerra dels jueus* resulten un element fonamental no per al judaisme, però sí per a les altres dues grans confessions religioses que convivia en l'Espanya de segle XI, època en què es va desenvolupar la vida i l'obra de Maimònides: el cristianisme i l'Islam. Fill de sacerdots fariseus, en els seus escrits Flavi Josep va tractar de defensar la dignitat de poble hebreu, tot i reconèixer obertament la grandesa imperial de Roma.

Ja en l'Edat Mitjana, la filosofia jueva es va desenvolupar en dos grans escenaris: les terres ocupades pels pobles islàmics, d'una banda, i l'orbe cristià, de l'altra. Partint a l'igual que la filosofia i la teologia musulmanes de l'entorn de la Casa de la saviesa de Bagdad, impulsada pels califes Harun al-Rashid i Al-Mamun en els segles VIII-IX, en els segles posteriors els pensadors jueus van participar de el moviment conegut com *translatio studiorum*, consistent en el desplaçament d'intel·lectuals musulmans des de l'Orient islamitzat a l'Occident cristià, ocupat així mateix en bona part pels seguidors de Mahoma. Del seu origen oriental el pensament islàmic portava el *Kalam*, tradició científica consistent en la recerca de fonaments teològics per a la justificació racional de la revelació. Els *mutakallimûn* eren els teòlegs musulmans encarregats d'aquesta tasca, existint també un *Kalam* o teologia hebrea especulativa que va seguir el mateix patró.

Paral·lelament al *Kalam* es va desenvolupar un altre corrent intel·lectual a Orient, la *falsafa*, on sense perdre el referent de les Escripures existia un interès específic per la visió de la realitat aportada pels antics filòsofs aristotèlics i neoplatònics. Influenciats pels pensadors islàmics, els intel·lectuals jueus es van decantar per una o altra tendència –o van simultaniejar les dues a un mateix temps–, adaptant els continguts dels seus

estudis a la seva pròpia confessió religiosa. L'adopció de la llengua àrab per part dels jueus va contribuir poderosament a la identificació d'una part d'aquests continguts, tot i la discrepància dels seus fonaments pel que fa a la revelació en si. La tolerància religiosa i la protecció legal de la qual gaudien els hebreus residents en territori islàmic va ser un altre factor afegit, que va afavorir l'intercanvi d'idees entre les dues confessions. En aquest context, les llengües hebrea i aramea van quedar reduïdes a un entorn erudit certament reduït.

Al Bizanci medieval, enmig d'un ambient cristià ortodox, els jueus caraites del segle XI van assimilar el *Kalam* a través de les obres d'Al-Basir i de Yehoixua Ben Yehuda, que traduïdes de l'àrab a l'hebreu van circular obertament entre els intel·lectuals jueus de Constantinoble. Convertits per tant en teòlegs *mutakallimûn*, l'existència i la tasca doctrinal desenvolupada pels caraites està documentada en diversos autors musulmans, com Al-Masudi i Al-Tawhidi, així com en l'obra del mateix Maimònides, opositor acèrrim de la teologia *kalamita*. Altres caraites més moderats, com Abû Yûsuf Yaqub al-Qirqisani, van tractar de fer compatible la teologia hebrea heretada amb els mètodes assimilats a partir de l'aportació dels islàmics.

Després de diversos segles de parèntesi transcorreguts des de l'excepcional aportació de Filó d'Alexandria, els hebreus van reprendre la tradició filosòfica grega de la mà de la *falsafa* dels àrabs. Estretament associada a la tradició cultural de l'enemic romà, els jueus havien mantingut les distàncies respecte a la filosofia clàssica fins que en el context polític medieval, dominat pels musulmans, les noves traduccions de les obres de Plató, Aristòtil i els neoplatònics es van filtrar i van calar profund en la cultura hebrea. Així ho demostra la tasca intel·lectual d'Isaac Israelita (855-956), filòsof jueu nascut a Egipte les obres *Llibre de les definicions*, *Llibre dels elements*, *Llibre de l'esperit i de l'ànima* i *Llibre de les substàncies* posen de manifest la influència de la primera *falsafa* musulmana de l'era abàssida, és a dir, la desenvolupada per al-Kindi i al-Farabi. D'orientació neoplatònica, Isaac Israelita va definir la potència i la voluntat de Déu com dues maneres integrats en la seva pròpia essència. El Déu creador de la tradició hebrea és identificat amb l'Ú de Plotí, intercalant entre la divinitat i l'home diverses entitats intermèdies: la Matèria primera, la Forma primera i l'Intel·lecte.

Saadia Gaon (882-942) va ser un filòsof, filòleg i estudiós de les Escriptures nascut a Egipte, que es va fer càrrec de la traducció d'una gran part de la Bíblia hebrea, així com d'altres obres del grec i de l'àrab. Màxim exponent de l'Acadèmia Talmúdica de Bagdad, Saadia Gaon va escriure el que està considerat com el primer treball sistemàtic de filosofia jueva, titulat *Llibre de les creences i conviccions críticament triades*. En ell sosté arguments a favor de la creació i la revelació, a el mateix temps que exposa un pluralisme ètic i explica conceptes com la vida més enllà de la mort i la providència divina. També es va dedicar en els seus escrits a combatre l'escepticisme, a el relativisme i a el dogmatisme radical. La metodologia seguida per Saadia Gaon prenia les Escriptures com a punt de partida, per a procedir per inducció a tractar de provar de forma racional els diferents punts que abordava en les seves teories.

Filòsof i poeta, el malagueny Salomó Ibn Gabirol (1022-1058) va viatjar i residir a les principals ciutats de l'Espanya musulmana: València, Granada, Saragossa i Còrdova. Autor del poema dialogat *Fons vitae*, escrit originalment en àrab, la seva filiació filosòfica és neoplatònica, a l'igual que la d'Isaac Israelí, encara que el seu pensament es troba àmpliament tenyit de aristotelisme i de certs aspectes derivats de l'estoïcisme. Partint de la idea de l'existència d'una matèria universal, Ibn Gabirol tracta de justificar el caràcter plural i múltiple de el món sensible com una emanació que té lloc a partir del caràcter unitari de la divinitat. Per a això elabora una ontologia emparentada amb la distinció aristotèlica entre matèria i forma. La matèria és, al seu parer, l'aspecte receptiu o passiu de cada ésser respecte de la forma creada per Déu. En la jerarquia de l'univers Déu està en primer lloc, origen de el qual emana la cadena d'éssers creats. La primera emanació és la Voluntat, composta únicament de forma; en segon lloc apareix l'Esperit còsmic, format ja de matèria i forma, els dos principis integrants de tot el finit que Déu uneix de manera indissociable per mitjà de la Voluntat, autèntica font de la vida; i finalment apareix la matèria, en la qual es troben simultàniament els principis de potencialitat i determinació.

D'acord amb l'ontologia materialista proposta per Ibn Gabirol, de l'Esperit còsmic deriven dues sèries de realitats: els esperits purs i els éssers corporals; dualitat que és explicada a partir de la distinció aristotèlica entre

potència i acte. En els éssers corporis coexisteixen amb la matèria i la forma còsmiques una matèria i una forma corporals. Per la seva banda, en els esperits purs a la matèria i la forma universals s'uneix una matèria i una forma espirituals, de manera que cada substància individual està constituïda per una pluralitat de matèries i formes en virtut de les quals es determina el lloc que li pertany al sistema d'emanacions. D'altra banda, seguint a Plotí, Ibn Gabirol assenyala que en cadascuna de les substàncies existeix així mateix un element de divinitat, fonamentat en la presència de l'Esperit còsmic en elles.

Yeh'uda Ha-Leví (1075-1141) va ser un filòsof i poeta jueu sefardita nascut a Tudela. Els seus poemes, escrits en hebreu, van gaudir d'una gran popularitat al seu temps i fins i tot en segles posteriors. Polifacètic per antonomàsia, després de patir els rigors als quals es va veure sotmesa la comunitat jueva després de l'ocupació almoràvit de la península Ibèrica, Ha-Leví es va dedicar a testimoniar en la seva obra la destrucció i l'horror que es vivien al seu voltant, així com a recopilar coneixements mèdics per contribuir a curar als seus paisans malalts i a compondre cançons desenfadades que els ajudaran a suportar les seves desgràcies. Però possiblement el seu treball més important fos el diàleg filosòfic titulat *El Kuzarí*, en què descriu la conversió del rei Kuzar a el judaisme gràcies a l'aportació que va trobar en l'ètica traçada pels savis hebreus. Considerat per alguns com un element contrari a la filosofia, a l'estil d'un Alatzell o d'un Tertuliano, el que en realitat va fer Ha-Leví va ser desenvolupar un pensament crític respecte als corrents filosòfics vigents en el seu temps. En els últims anys de la seva vida va abandonar Al-Andalus i es va traslladar a la Terra d'Israel, on a el parer va morir assassinat.

Però el filòsof medieval més reconegut i lliurat en cos i ànima a la tradició hebrea va ser sens dubte Rabbi Moses ben Maimon (1135-1204), conegut familiarment per l'acrònim "Rambam" i que ha passat a la posteritat com Moisès Maimònides. Filòsof, jurista i metge cordovès, als tretze anys d'edat es va veure obligat a emigrar, com tants altres dels seus compatriotes sefardites, a causa de l'ocupació almohade que procedent de el nord d'Àfrica va posar fi a la protecció dels drets civils dels jueus a al-Andalus. Des de Còrdova la seva família es va exiliar successivament a Granada, Almeria, Fes i Jerusalem, per acabar recalant finalment al Caire, on la seva fama com a

metge el va portar a la cort del sultà Saladí. Allà va redactar obres com el *Comentari sobre el Mishnah*, en què analitza el cos exegetíc de les lleis jueves compilades durant segles per la tradició oral, des dels temps de la Torà o llei escrita fins a la seva codificació a mans de Rabí Yehudá Hanasí, que va tenir lloc cap a finals de segle II. Altres obres importants de Maimònides són el *Llibre sobre els Manaments*, el *Codi de la Llei jueva* –escrit en catorze volums –, i, sobre tot, la *Guia dels perplexos*.

La influència que la *Guia dels perplexos* ha exercit en el món intel·lectual és enorme, encara que no sempre ha estat admesa com a tal. En l'àmbit de la filosofia hebrea les posicions respecte a ella han estat certament dispars, ja que han anat des del reconeixement del seu gran valor com a pensament original i com a síntesi filosòfic teològica, a la crítica exacerbada causa del seu caràcter heterodox respecte a la legitimitat de la tradició. En aquest sentit, l'obra de Maimònides que ha assolit un major consens en el món hebreu ha estat el *Mishnah Torà*, compendi de la Llei jueva que va realitzar a partir de textos i comentaris del *Talmud*. En l'orbe intel·lectual d'Occident la *Guia dels perplexos* ha servit com a referència a pensadors de la talla de Sant Tomàs d'Aquino, Baruch Spinoza –filòsof jueu de vocació universal– i George Wilfred Leibniz, qui ja sigui per seguir els seus passos o per tornar sobre ells per trobar el seu propi camí, van obtenir en tot cas un bon profit de la lectura de l'obra de Maimònides, que havia estat traduïda de l'àrab a l'hebreu al segle XIII per Salomó Ibn Tibbon.

Bibliografia.- LOMBA, Joaquín: *Filosofía judía medieval en Hispania*. Madrid: Trotta, 2006.

Art i Ciències Socials

L'ESPLENDOR DE LA CÒRDOVA ÀRAB

Alfred Garcés

El primer desembarcament dels musulmans a la península Ibèrica data de maig de l'any 710, quan una expedició enviada per Musa, governador de el Nord d'Àfrica, va arribar a les costes de Gibraltar per valorar les possibilitats d'una invasió. El fet que el rei Rodrigo es trobés en el Nord, combatent als vascons, va facilitar la ràpida expansió de l'exèrcit islàmic a la zona gairebé sense trobar oposició. El mateix Musa va dirigir les campanyes de Medina Sidonia, Carmona, Alcalá de Guadaira, Sevilla i Mèrida, mentre que el seu fill Abd al-Aziz ocupava les zones de Màlaga, Granada i Múrcia. En les rodalies de Toledo es van unir els dos exèrcits per penetrar junts a la vall de l'Ebre i, posteriorment, a Galícia i Astúries, on van detenir el seu avanç sense arribar a completar la conquesta total del territori.

Amb la major part del seu territori ocupat, els califes abbàssides van tenir aviat grans dificultats a l'hora de controlar l'Imperi musulmà d'Al-Andalus. La llunyania geogràfica i la lentitud de les comunicacions provocaven que molts dels governadors o emirs andalusins assumissin els seus càrrecs sense esperar a tenir el nomenament oficial, la qual cosa va ser una de les causes principals de l'aparició de moviments secessionistes. Després de 46 anys d'ocupació i d'interminables lluites internes entre partidaris dels Omeias i dels Abasis –disputes que arrencaven del conflicte

dinàstic de la pròpia Damasc–, al 756 l'Abd al-Rahman es va fer amb el poder absolut en Al-Andalus i va proclamar l'Emirat independent, iniciant una època d'esplendor que va tenir a Còrdova el seu centre d'irradiació i que es va perllongar fins al 929.

L'emirat d'Abd al-Rahman va proclamar la seva independència política, reconeixent no obstant això l'autoritat religiosa de califa de Damasc. Per tal de consolidar el nou Estat andalusí es va crear un exèrcit de mercenaris i un cos de buròcrates, i es va generalitzar la recaptació d'impostos en tots els seus dominis. No obstant això, la centralització de el poder polític es va veure sempre amenaçada per constants revoltes en poblacions com Toledo, Mèrida i Saragossa, fins que al voltant de l'any 900 Al-Andalus va iniciar un procés de disgregació en diversos Estats independents, l'embrió dels futurs regnes de Taifes. Abd al-Rahman III va aconseguir de nou la reunificació al 911, detenint l'avanç dels regnes cristians de el Nord que, aprofitant les discrepàncies internes dels musulmans, intentaven accelerar el procés de reconquesta.

Finalment, l'any 929 Abd al-Rahman III va sumar la independència religiosa a la independència política respecte a el poder de Damasc, proclamant el califat de Còrdova. Les intrigues dinàstiques que van esclatar després de la mort del califa al-Hakam II a 976 van culminar amb la pujada al tron d'Hisham II, qui explicava tan sols deu anys d'edat i es trobava envoltat d'una cort que exercia el poder d'una manera efectiva. El visir Muhammad ibn Abi Amir, qui es feia dir Almanzor, es va erigir en cabdill i dictador l'any 929, recloent a califa en una finca de la seva propietat a Medina Azahara, coneguda des de llavors com "la Gàbia d'Or". Sota el seu mandat el califat de Còrdova va reprendre la seva política d'expansió geogràfica, arribant Almanzor a assolar Santiago de Compostel·la –encara respectant el sepulcre de l'Apòstol–, i convertint-se en un veritable assot per als regnes cristians.

Però ni el regnat d'Abd al-Rahman III al principi, ni la dictadura d'Almanzor més tard, van ser capaços d'aconseguir l'estabilitat política desitjable per a la pròspera organització estatal andalusí. La penetració almoràvit al territori peninsular, atrets per la possibilitat de substituir uns governants que a principis de segle XI ja oferien senyals de desgast i decadència, va significar el cop de gràcia per a la dinastia califal hispana. Després de l'assassinat del fill i successor d'Almanzor en mans del seu germà

en l'any 1008, es va iniciar la guerra civil –fitna– i un període de gran confusió, en què diversos membres dels Omeia van arribar a proclamar-califes simultàniament. El califat de Còrdova va ser abolit en 1031, descomponent definitivament Al-Andalus en els regnes de Taifes i significant el final d'una època de gran esplendor, que va estar marcada històricament pel govern dels diferents integrants de la dinastia Omeia.

Bibliografia.- VVAA: *Las Españas medievales*. Madrid: Crítica, 2008.

ALMORÁVIDES Y ALMOHADES

Jordi Puigdomènech

En el año 1031 fue depuesto Hisham III, el último califa de Córdoba. A partir de este momento se inició el conocido como período de los reinos de Taifas, de número incierto debido a las continuas fusiones y rupturas que se producían entre ellos. Después de una primera época de un cierto caos aparecieron diversos intentos de unificación de los dominios islámicos, como es el caso de Sevilla, Granada y Córdoba, o el de Zaragoza y Lérida-Tudela; intentos que casi siempre fracasaron, excepto en el caso de Sevilla y Córdoba, unidos desde el 1070 hasta el 1075, en que ésta fue anexionada al reino musulmán de Toledo, para separarse después y volver a fusionarse con el sevillano en el 1077. Los continuos enfrentamientos entre los Taifas fueron aprovechados por los ejércitos cristianos, que aunque insuficientes en número para luchar por el poder fueron capaces de usar la estrategia para ir mermando la influencia islámica en la península Ibérica.

Tras la toma de Toledo por Alfonso VI de León y Castilla en 1085 y la construcción de la fortaleza de Aledo, situada entre Lorca y Murcia, los regentes de los reinos de Taifas de Al-Andalus sintieron seriamente

amenazados sus dominios. En consecuencia los reyes de Sevilla, Badajoz y Granada tomaron la determinación de solicitar el apoyo militar de los beréberes del Norte de África, unificados bajo el mando de Yusuf ibn Tashufin, emir de los almorávides. Éstos penetraron en territorio peninsular y derrotaron al ejército cristiano en la batalla de Sagrajas, en el año 1086, iniciándose así un período de dominio de los almorávides en Al-Andalus y en la mayor parte del territorio peninsular. El dominio fue ya casi hegemónico después de la caída de Valencia en el 1102 y de Zaragoza en el 1110, una vez muerto el gran caudillo cristiano Rodrigo Díaz de Vivar, el popular Cid Campeador.

La decadencia política y militar sufrida por Al-Andalus desde la desaparición del califato cordobés, debida principalmente al descenso del comercio interior y exterior provocado por los continuos enfrentamientos entre reinos musulmanes, no pudo acabar con el florecimiento literario, artístico y filosófico que se había iniciado medio siglo antes. En el plano arquitectónico, la construcción de mezquitas que había caracterizado el período Omeya anterior dejó paso durante los Taifas a la edificación de palacios, fortalezas y alcazabas, de acuerdo con las aspiraciones personales y las inquietudes políticas de los nuevos dirigentes. La labor filosófica de Ibn Hazm tuvo su continuación en las figuras de los pensadores Avempace de Zaragoza, Ibn Tufayl de Guadix, y el discípulo de éste, Averroes de Córdoba.

El dominio almorávide pasó de Yusuf ibn Tashufin a su hijo, Ali ibn Yusuf, quien juntamente con sus dos sucesores extendieron el poder hegemónico de su dinastía hasta el año 1147, momento en que fueron vencidos y relevados por la tribu de los almohades. Unos años antes, el líder islámico Muhammad ibn Túmart había iniciado una corriente religiosa y política con el apoyo de los beréberes del Atlas, movimiento que culminó con el derrocamiento de los almorávides del Magreb y con la consiguiente incursión de la nueva dinastía musulmana en Al-Andalus. El Imperio almohade de Abd al-Mumin sirvió de apoyo a los islamistas ortodoxos de Túmart, quienes se vieron favorecidos por el descontento que en el plano religioso había provocado la relajación sufrida durante el período anterior. En poco más de treinta años los almohades consiguieron establecer un imperio que se extendía desde Santarem, en el actual Portugal, hasta Trípoli en la

actual Libia, incluyendo todo el norte de África y el sur de la península Ibérica. Al-Mumin fue sucedido en 1163 por su hijo, Abu Yaqub, quien gobernó Al-Andalus con notable tolerancia hasta 1184.

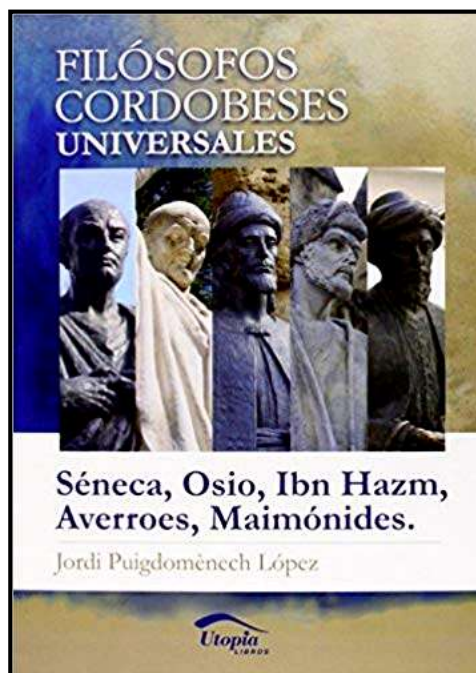
Ante el avance de los cristianos bajo el reinado de Alfonso VIII, la reacción almohade llegó de la mano del sultán Abu Yusuf al-Mansur, sucesor de Abu Yaqub, quien cruzó el estrecho de Gibraltar en 1190 y consiguió reunir en las cercanías de Sevilla un ejército de casi 300.000 hombres, derrotando a las tropas castellanas en la batalla de Alarcos el 19 de julio de 1195. El dominio islámico se restableció de nuevo hasta el valle del Guadiana y el curso medio e inferior del río Tajo, prolongándose la hegemonía musulmana durante más de una década, hasta la batalla de las Navas de Tolosa del 16 de julio de 1212. A consecuencia de esta derrota el poder musulmán comenzó su declive, adquiriendo la Reconquista un nuevo impulso que iba a resultar definitivo. El sultán derrotado, Al-Nasir, sucesor de Abu Yusuf, abdicó en la persona de su hijo y se encerró en su palacio de Marraquech, siendo envenenado apenas dos años más tarde.

Anteriormente, en el período 1163-1184 el sultán almohade Abu Yaqub había favorecido el cultivo de la poesía y la filosofía en Al-Andalus, ahogadas durante el período almorávide. Sus inquietudes intelectuales le llevaron incluso a solicitar a Averroes que acometiera la labor de interpretar de nuevo la filosofía de Aristóteles, a fin de encontrar los genuinos conceptos presentes en su pensamiento y desligarlos de adherencias neoplatónicas. El resurgir de los estudios filosóficos y científicos facilitó la dedicación de Ibn Tufayl y Averroes a la medicina, la astronomía y la metafísica, posibilitando una etapa de esplendor para la Escolástica musulmana que tiempo después se vería truncada durante el reinado de Abu Yusuf al-Mansur. De talante intolerante, el nuevo sultán hizo destruir numerosas obras de gran valor y prohibió algunos libros de Averroes, forzando la conversión de cristianos y hebreos a la doctrina islámica.

Los comentarios de Averroes a las obras de Aristóteles trascendieron el ámbito cultural del Islam, llegando a mediados del siglo XIII a difundirse ampliamente en la Universidad de París. Gracias a la aportación de los islámicos, el pensamiento de Aristóteles se convirtió en el tema principal de debate entre los escolásticos cristianos, generando una corriente

denominada Averroísmo latino, con Siger de Brabante como máximo exponente. No obstante, las ideas de Aristóteles, vistas desde la perspectiva de Averroes, generaron también el rechazo de algunos sectores de la intelectualidad europea, como lo demuestra la condena de las tesis averroístas que se produjo en 1270 y 1277. Finalmente, Santo Tomás de Aquino realizó la síntesis filosófico-teológica del pensamiento de Aristóteles con el cristianismo, alcanzando con ella la culminación de la Escolástica cristiana. La difusión de las ideas de Aristóteles y de Averroes en Europa se había visto impulsada por la persecución de que fueron objeto los intelectuales, tanto islámicos como hebreos, durante el mandato del intransigente Abu Yusuf. La consecuente diáspora posibilitó que las traducciones árabes y hebreas de los textos griegos, que se habían venido realizando en la Escuela de Córdoba desde el siglo X, llegaran a las universidades europeas y fueran volcadas al latín.

Bibliografía.- PUIGDOMÈNECH, Jordi: *Filósofos cordobeses universales*. Córdoba: Utopía, 2016.

LA HISPÀNIA ROMANA: LA PERSECUCIÓ DELS CRISTIANS

Alfred Garcés

A fi de reprimir les invasions bàrbares a la part Occidental de l'Imperi romà, l'any 285 l'emperador Dioclecià va nomenar Cèsar a Maximí. Va ser l'origen de la Diarquia, una divisió en el si de el poder de l'Imperi que anticipava la pervivència posterior de la part oriental en detriment de l'occidental, que en el futur passaria a ser dominada pels bàrbars. Però al març de l'any 293 d.C., la separació de poders encara anava a fer un pas més, quan Maximià, a Milà, i Dioclecià a Nicomèdia, van proclamar alhora altres dos nous cèsars, Constanci i Galeri, amb la qual cosa la Diarquia es va convertir en tetrarquia, govern de quatre. La partició de govern que es va dur a terme a finals de segle III va comportar la redistribució de l'Imperi Romà en quatre zones: d'una banda Dioclecià es va reservar el territori d'Orient, Egipte i Àsia, mentre que el segon Cèsar, Galeri, va governar Grècia i les províncies de la ribera del Danubi; d'altra banda Maximià es va encarregar de la regència d'Itàlia i Àfrica, mentre que Constanci, el seu dofí, dominava com Cèsar a la Gàl·lia i a Britània. Pel que fa a Hispània, hi ha discrepància segons les fonts consultades. L'historiador Aureli Víctor afirma que les terres situades més enllà dels Alps Gals van quedar sota el govern de Constanci, mentre que Lactanci considera que va ser el mateix Maximià qui va estendre el seu domini des d'Itàlia i Àfrica fins a la península Ibèrica.

Un cop instaurada la Tetrarquia, l'any 303 Dioclecià va promulgar, a instàncies possiblement del seu gendre i protegit Galeri, un primer decret que prohibia el culte dels cristians i ordenava la destrucció dels seus temples i la crema dels seus llibres. Poc després un segon text disposava l'empresonament del clergat; un tercer obligava els cristians empresonats a realitzar sacrificis als déus pagans; un quart ampliava aquesta obligació a tots els ciutadans lliures de l'Imperi; finalment, un cinquè edicte s'encarregava d'instar a tots els governadors romans a fer complir els altres quatre sota la pressió de dures condemnes. Després de l'abdicació de Dioclecià, Maximià va confirmar els decrets de persecució als cristians i va estendre la seva influència de manera efectiva a les terres d'Hispania on Osio, el bisbe de Còrdova, anava a ser un dels catòlics més represaliats.

La primerenca presència del cristianisme a Hispania sol datar-se a partir de la més que probable visita de Sant Pau a la península Ibèrica, (desembarcament de Tarragona) documentada per la seva Carta als Romans (15. 24), l'Epístola als Corintis de Climent Romà i les actes de Pere i Pau (segle III) i Sant Jeroni (segle IV). El cristianisme hispà va ser el resultat d'un llarg i complex procés d'evangelització dut a terme per grups de colons, soldats i mercaders procedents de diversos llocs de l'Imperi, especialment de el Nord d'Àfrica, que progressivament van anar fundant comunitats de creients en territori peninsular. Aquestes comunitats, que gaudien d'un alt grau d'autonomia, no tenien en principi una estructura jerarquitzada, sinó que en moltes ocasions depenien llunyanament de les comunitats mare de les que procedien seus fundadors. En aquests primers temps del cristianisme les seus episcopals més importants d'Hispania van ser les de Lleó-Astorga, Mèrida i Saragossa.

La persecució ordenada per Dioclecià es va estendre per un període de vuit anys, des del 303 fins al 311, causant una xifra indeterminada de morts i un gran nombre de màrtirs històricament documentats, entre els quals cal destacar al centurió Marcelo, possible integrant de la legió VII Gemina, les Santes Justina i Rufina de Sevilla, Sant Vicent i els divuit màrtirs de Saragossa, San Emeterio i Celedoni de Calahorra, Sant Feliu de Girona, Sant Cugat o Cugat de Barcelona, Sant Iscle i Santa Victòria de Còrdova, Sant Just i Pastor d'Alcalá d'Henares i Santa Eulàlia de Mèrida. A més d'aquestes víctimes, tota

la població cristiana d'Hispania va patir les conseqüències de la persecució de Dioclecià, a l'igual que havia patit les de les anteriors promulgades per Deci i per Valerià: molts funcionaris, senadors i alts comandaments de l'exèrcit cristians van perdre els seus béns i van ser dispersats, i molts bisbes i diaques van ser condemnats a mort i executats.

Malgrat viure en unes circumstàncies tan terriblement adverses, els creients catòlics van intentar mantenir-se fermes en el seu culte i es van esforçar per no perdre la seva precària estructura organitzativa. Per això va resultar fonamental la celebració de el Concili d'Elvira (Iliberri, Granada), la data de celebració se situa en el període 300-303, és a dir, en els anys de calma que van precedir la prohibició de Dioclecià; o bé en l'any 313, just després que Constantí signés l'Edicte de Milà pel qual s'autoritzava el culte cristià. La gran rellevància del Concili d'Elvira queda provada pel fet que participessin 36 seus episcopals de la península Ibèrica, amb més presència de les pertanyents a la província Baetica per qüestions de proximitat geogràfica. A més dels representants oficials de la institució eclesiàstica, en Elvira també van prendre part fidels cristians i simpatitzants del culte catòlic provinents de diversos socials: *flamines* i *dunvirs* –preveres i magistrats romans–, grans terratinents, aurigues, còmics i esclaus.

Bibliografia.- VVAA: *Las Españas medievales*. Madrid: Crítica, 2008.

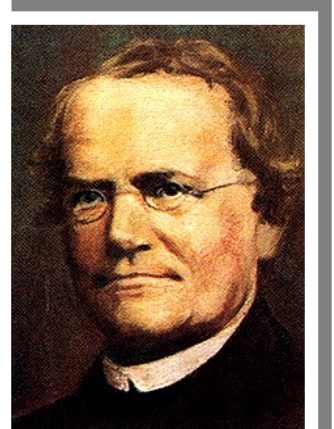
Ciències, Tecnologia i Ecologia

MENDEL y LOS CARACTERES HEREDADOS

Helena Martínez Ruiz

Gregor Johann Mendel nació en 1822, hijo de una familia de campesinos centroeuropeos. Fue monje en el monasterio agustino de Bruenn (Brno, Austria, hoy República Checa), llegando con los años a convertirse en abad. En 1857 comenzó a cultivar guisantes, autopolinizando plantas cuyas semillas iban a heredar las

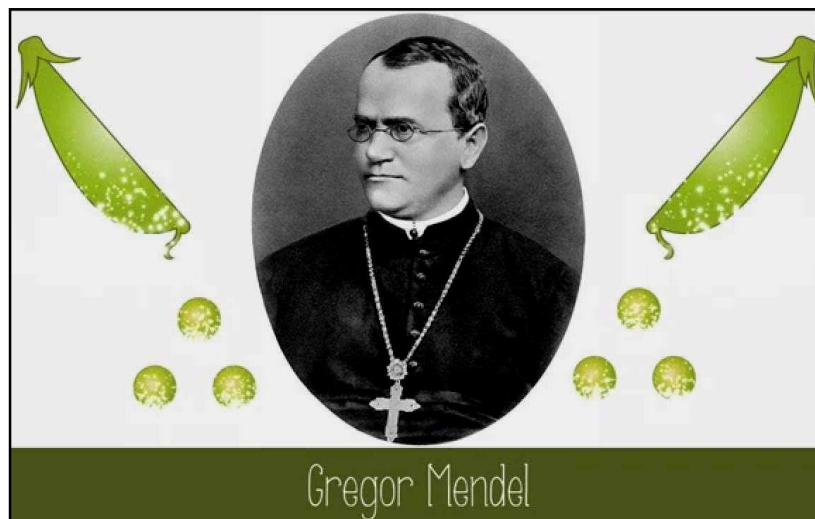
características de solo uno de los padres. Plantó las nuevas semillas producidas por plantas autopolinizadas y pudo comprobar que si plantaba semillas de plantas de guisantes enanas sólo crecían plantas enanas. Es decir, las semillas que producía esta segunda generación de guisantes también generaban únicamente plantas enanas; en cambio, cuando Mendel repitió el experimento con plantas grandes el resultado fue distinto, las semillas no se comportaban de igual manera. Aproximadamente un tercio de ellas se reproducían fielmente al ser autopolinizadas y daban plantas grandes, pero los dos tercios restantes eran de tipo mixto, pues su producción se dividía entre plantas grandes y pequeñas.

El siguiente paso que dio Gregor Mendel fue cruzar plantas enanas con plantas grandes de las que se reproducían fielmente, generando semillas a partir de dos progenitores desiguales. El resultado fue que cada una de estas semillas híbridas engendraba una planta grande, que al ser a su vez autopolinizada ofrecía como resultado que una cuarta parte de las semillas producía plantas enanas de reproducción fiel; otra cuarta parte daba lugar a plantas grandes de reproducción fiel; y por último, la mitad restante engendraba plantas grandes de reproducción mixta, que según los cálculos de Mendel albergaban, por tanto, ambas características: la de la planta grande y la de la enana. Cuando estaban presentes ambas características en el cruce únicamente se manifestaba la del tamaño grande, que era, por tanto “dominante”. Pero el enanismo, aunque era “recesivo” y por tanto no visible, continuaba estando presente y aparecía en la siguiente generación. Esta es la primera ley de la herencia descubierta por Gregor Mendel.

Al tratarse de un simple monje aficionado a las plantas en un principio ningún científico prestó atención al trabajo de Mendel, pasando éste inadvertido durante treinta y cinco años pese a haber sido publicado en un periódico local. Mendel falleció en 1884 sin ver reconocida su labor, pero en 1900 tres científicos abordaron la misma investigación de forma independiente: Hugo de Vries, Carl Correns y Erich Tschermak. Al llegar a los mismos resultados que ya había obtenido Mendel anteriormente -pero ignorando dicho descubrimiento previo-, los tres científicos decidieron publicar su trabajo en una revista científica. Antes, no obstante, quisieron dar un repaso exhaustivo a todo lo que se había escrito previamente sobre el tema. La sorpresa llegó cuando en el modesto periódico local de Brno encontraron el trabajo de Gregor Mendel, en el que se realizaban los mismos experimentos y se alcanzaba el mismo resultado que ellos habían obtenido.

De Vries, Correns y Tschermak renunciaron a apuntarse la paternidad del descubrimiento y, en uno de esos gestos que honran a la ciencia y a los científicos, decidieron dar a conocer entre el mundo académico los trabajos originales de Mendel, aceptando en su propio caso como único mérito el haber validado los resultados que el monje austríaco había obtenido treinta y cinco años antes. Eso sí, su gesto de honradez ha pasado a la historia como una forma de reconocer la trascendental importancia del humilde trabajo de un monje anónimo: Gregor Johann Mendel.

Bibliografía: ASIMOV, Isaac: *Momentos estelares de la ciencia*. Madrid: Alianza, 1981.

SIGMUND FREUD Y EL PSICOANÁLISIS

Helena Martínez Ruiz

Karl Marx, Friedrich Nietzsche y Sigmund Freud han sido llamados los “filósofos de la sospecha” porque sus respectivas teorías cuestionaron abiertamente la columna vertebral de la cultura occidental. Marx consideró la historia como una lucha de clases y el capitalismo como una forma refinada de represión, incitando a la sociedad a perseguir la

utopía comunista por medio de la revolución. Nietzsche y Freud, por su parte, destaparon la importancia de los aspectos irracionales en la formación de la personalidad humana en detrimento de la razón de raíz ilustrada, anticipando de éste modo la llegada de una época de libertades, pero también de profundas convulsiones: la posmodernidad.

Formado en la Universidad de Viena, Sigmund Freud estudió medicina y se especializó en neurología, interesándose por hallar nuevas formas de tratamiento para las enfermedades mentales hasta entonces conocidas. Fruto de sus primeras investigaciones sobre el inconsciente apareció su primera obra significativa, “Estudios sobre la histeria” (1895), escrita en colaboración con Josef Breuer. La decisión con que se adentró en los problemas de la sexualidad, el descubrimiento de conflictos profundos escondidos tras conductas aparentemente inocentes, la interpretación del significado de los sueños y, especialmente, la afirmación de la presencia del instinto sexual desde la infancia, causaron un verdadero escándalo en la puritana sociedad decimonónica en la que vivió sus primeros años como estudiante y como profesional, acarreándole el rechazo y el aislamiento por parte de muchos de los intelectuales de su tiempo. “La interpretación de los sueños” (1899) y “Tres ensayos sobre la sexualidad” (1901-1905) consumaron la ruptura.

Pese a las enormes dificultades que encontró en su camino, Sigmund Freud consiguió generar un movimiento en torno al psicoanálisis, método terapéutico basado esencialmente en la hipnosis, la libre asociación de ideas y la interpretación de los sueños. Del mismo modo que en su día él se había separado de su mentor Josef Breuer, ya entrado el siglo XX Freud vivió la escisión de Alfred Adler y Carl Jung respecto a la corriente psicoanalítica. Pero los cimientos de la nueva ciencia psiquiátrica ya estaban en vías de formulación, como se pondría de manifiesto con la publicación de “El yo y el ello” (1923), obra en la que Freud establece los principios de la división de la personalidad humana entre la parte consciente y la inconsciente. Esta última, el inconsciente, queda definida a partir de la analogía con la figura de un iceberg: “La parte consciente de la personalidad humana es la pequeña porción de ella que emerge sobre el agua, mientras que en la profundidad del mar se esconde una gran masa de hielo que ejemplifica la enormidad del inconsciente”.

A fin de explicar los fenómenos psíquicos en su totalidad, Freud propuso un modelo estructural del aparato psíquico en el que se distinguían tres elementos: el yo, el ello y el superyó. El ello constituye la parte más antigua de la personalidad e incluye todo lo heredado, especialmente los instintos. El yo, o parte consciente del psiquismo, se origina a partir del ello bajo la influencia de la realidad exterior. La función fundamental del yo es la autoconservación, aspiración que consiste en “sustituir el principio del placer que reina sin restricciones en el ello por el principio de realidad. La percepción es para el yo lo que para el ello es el instinto. El yo representa lo que pudiéramos llamar la razón o reflexión, opuestamente al ello que contiene las pasiones”. El desarrollo normal de la personalidad humana da lugar a la creación de una tercera instancia, el superyó, que constituye un reflejo de las normas morales y los tabúes que la sociedad impone al individuo. Estas prohibiciones serán la fuente de la represión pues sitúan al yo en una situación de permanente conflicto, acosado por las demandas del ello, las imposiciones de la realidad y las exigencias morales del superyó.

En sus obras “Tótem y tabú” (1913) y “El malestar en la cultura”(1930) Freud profundiza en la naturaleza de las renunciaciones que implica la vida en sociedad. La cultura nace de la vida en común y obliga al hombre a controlar

su agresividad y su instinto sexual: “La tensión creada entre el severo superyó y el yo subordinado al mismo la calificamos de ‘sentimiento de culpabilidad’; se manifiesta bajo la forma de necesidad de castigo. Por consiguiente, la cultura domina la peligrosa inclinación agresiva del individuo debilitando a éste, desarmándolo y haciéndolo vigilar por una instancia alojada en su interior, como una guarnición militar en una ciudad conquistada (...) El precio pagado por el progreso de la cultura reside en la pérdida de felicidad por el aumento del sentimiento de culpabilidad”. Las consecuencias de éste planteamiento freudiano desembocan inevitablemente en una visión pesimista del ser humano, ya que ante la imposibilidad de reducir ninguna de las tres instancias de la personalidad, la única opción posible es aceptar la reducción de felicidad que implican la vida social y la cultura.

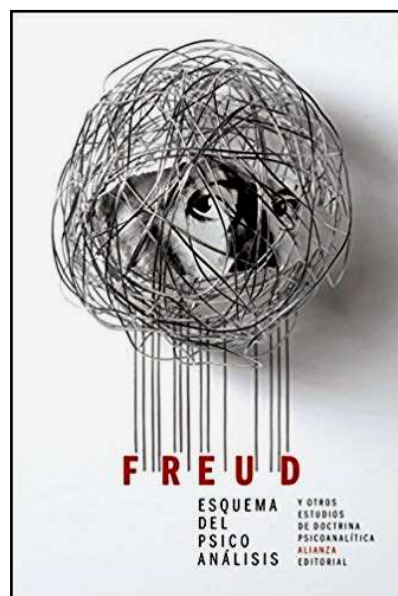
En “Tótem y tabú” Sigmund Freud se adentra en el primitivismo antropológico para rastrear en la ambivalencia y la contradicción de los sentimientos humanos. Las primeras uniones sociales se constituyeron en forma de clanes o tribus cuyos miembros mantenían como nexo de cohesión el culto a un animal totémico. La contradicción entre las tres instancias de la personalidad se manifestaba en la dualidad sentimental que inspiraba el ídolo o tótem, ya que, por un lado, despertaba en los integrantes de la tribu sentimientos positivos, reflejados en el respeto y la identificación hacia el animal objeto de culto, pero, por otro, también excitaba el deseo de matarlo y comérselo, sacrificándolo en un ceremonial (acto que en sí mismo expresaba la ambivalencia del deseo de destruirlo y a la vez identificarse con él). Freud compara la ambivalencia de los sentimientos que despierta el animal totémico con la que el niño mantiene frente al padre.

El tótem representaba en la tribu la imagen del padre asesinado, según expresa el psicoanálisis: “Originalmente existió la horda en la cual el padre, autoritario y excluyente, monopolizaba las hembras; los hijos se reunieron y asesinaron al padre; una vez consumado el parricidio, los hijos fueron presa del sentimiento de culpabilidad y del deseo de expiación. El tótem vino así a tomar el lugar del padre asesinado. Entre los hijos tuvo lugar un ‘pacto de renuncia’ a la agresión mutua y se instituyó la prohibición del incesto (...) Lo que el padre había impedido anteriormente se lo prohibieron

luego los hijos a sí mismos, en virtud de aquella ‘obediencia retrospectiva’ característica de una situación psíquica que el psicoanálisis nos ha hecho familiar (...) La conciencia de la culpabilidad del hijo engendró los dos tabúes fundamentales del totemismo, los cuales tenían que coincidir con los deseos reprimidos por el complejo de Edipo: el parricidio y el incesto”. De éste modo confluyen en un mismo tronco común, a juicio de Sigmund Freud, los orígenes fundamentales de las tres instituciones que conforman la civilización humana: la moral, la religión y la sociedad.

Por último, en el “El porvenir de una ilusión” (1927) Freud caracteriza la religión como la expresión psicológica del primitivo deseo de protección, llevando a la sociedad humana a identificar a Dios con la figura del padre primigenio que en el principio de los tiempos engendró al género humano: “El punto de partida del sentimiento religioso radica en los deseos humanos de los cuales se deriva, es decir, esencialmente del deseo de protección”. Esta ilusión se encuentra tan profundamente enraizada en las sociedades, que el ser humano no está preparado para abandonarla sin prescindir del riesgo que supondría la alteración de una estructura tan profunda en el proceso civilizador.

Bibliografía: FREUD, Sigmund: *Esquema del psicoanálisis y otros escritos de doctrina psicoanalítica* Barcelona: El libro de bolsillo, 2016.

ADE, ECONOMIA I GESTIÓ

David Pardo

Comptar amb un gestor o un assessor que ens ajudi a tramitar tots els documents i solucioni els nostres tràmits administratius és, sens dubte, una de les millors inversions que podem fer, ja que d'aquesta manera la nostra vida serà molt més fàcil i còmoda. Un gestor administratiu és aquella persona que és experta i que té l'experiència i la titulació necessària per ajudar els seus clients a tramitar els documents administratius que necessitin. Actualment podem trobar un gran nombre de gestors que treballen en cada ciutat i en cada província. Per començar, cal recordar que les gestories són les empreses encarregades d'administrar i realitzar tot tipus de tràmits administratius d'altres persones i, també, de diferents empreses i societats.

La tasca del gestor consisteix en analitzar tota la documentació necessària per poder assessorar a cadascun dels clients de forma individual, sobre quines són les millors formes de millorar la situació econòmica de les seves empreses. Així, des de la gestoria s'ajudarà als clients a tramitar i preparar nòmines i pressupostos. També es tramitaran documents en els organismes públics, com ara Hisenda o la Seguretat Social. Però no són les empreses i societats els únics clients de les gestories, sinó que també ofereixen els seus serveis a persones físiques i individuals, per als que porta a terme la tramitació dels diferents documents administratius que necessitin, així com la documentació necessària de treballadors autònoms que confien aquest tipus de tràmits a la gestoria per poder portar millor la comptabilitat i tota mena de documentació administrativa de la seva empresa.

Què cal estudiar per treballar en una gestoria?

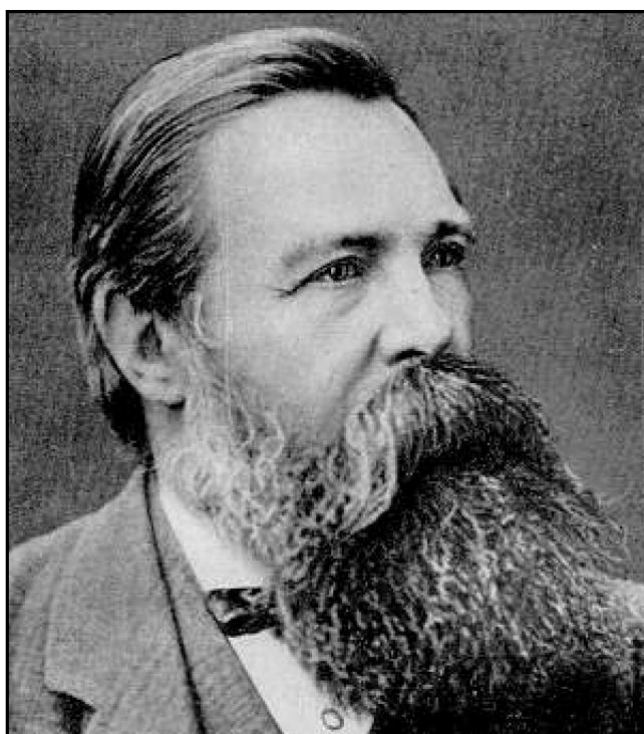
La formació relacionada amb Dret, Administració i Direcció d'Empreses (ADE), Economia o Ciències Polítiques és la més demandada per treballar en una gestoria. Hi ha cursos que preparen i capaciten específicament una persona per poder treballar-hi, com ara els que s'imparteixen en les diferents Escoles de Negocis que compten amb el Curs de Gestió Comptable, Fiscal i Laboral. Aquest curs permet aprofundir en les tres àrees fonamentals sobre les quals es presten els serveis en una gestoria.

En aquestes Escoles de Negocis, així com en els CFGS d'Administració i Finances i en els Graus Universitaris, aprendràs tot el relacionat amb l'activitat comercial, financera i jurídica de l'empresa, les liquidacions tributàries o els impostos vigents. I, en matèria de legislació laboral, contractes de treball, nòmines, assegurances socials, liquidacions, etc. Aquests estudis et proporcionaran tota la formació necessària per treballar en una gestoria.

Col·laboració entre formadors i professionals

Dins de la política de col·laboració entre els centres de formació i el món empresarial impulsada per la Generalitat de Catalunya, el Centre d'Estudis Joan Maragall va incloure fa tres cursos l'assignatura "Estada a l'Empresa" en el currículum de batxillerat. Mercès a aquest programa, molts i moltes alumnes han pogut experimentar per primer cop el món professional com a complement de la formació teòrica rebuda al nostre centre. Però cal recordar que aquesta proposta no s'hauria pogut dur a terme sense la participació d'empreses com la **Asesoría Rubio**, ubicada al Mercat de Pomar de Badalona, que ens ha acollit i ens ha ofert totes les facilitats per a la formació pràctica dels nostres alumnes.

Biografies i Entrevistes

ENTREVISTA AMB... ÀLEX PASTOR (PSC), ALCALDE DE BADALONA

Gisela García

Entrevista realitzada amb motiu del treball de recerca curricular per part de l'alumna de batxillerat Gisela García

Campos a l'alcalde de Badalona, Àlex Pastor López, militant del Partit dels Socialistes de Catalunya.

Pregunta 1: *Estant el PSC a l'alcaldia de Badalona, fins a quin punt està compromès amb les mesures contra el canvi climàtic, la contaminació i el medi ambient?*

Resposta: Des del Govern de Badalona estem realitzant una aposta decidida per la lluita contra el canvi climàtic i la contaminació i en pro de l'entorn. El fet de ser una ciutat eminentment urbana i tan densament poblada ens reporta una sèrie de beneficis interessants com el fet de ser una ciutat activa, cosmopolita, heterogènia... Però alhora ens suposa una sèrie de riscos que hem de contemplar. La mobilitat eficient i neta ens preocupa i creiem en ella i per això, al costat de l'Àrea Metropolitana de Barcelona estem realitzant una forta millora de la nostra flota d'autobusos, havent-hi ja renovat 72 autobusos de combustió 100% fòssil per altres que, o bé són híbrids, o bé són 100% elèctrics.

Com som una ciutat de costa hem de redoblar els nostres esforços en la lluita contra el canvi climàtic per la nostra major exposició a efectes com la pujada de la mar; per això, al costat d'altres ciutats europees, hem format part recentment d'un projecte europeu de recerca, el projecte BINGO, en el qual hem pogut determinar com podria afectar la nostra ciutat una sèrie de casuístiques derivades del canvi climàtic com ara l'augment de pluges torrencials.

A més d'aquesta sèrie de mesures, com a municipi estem adherits a el Pacte d'Alcaldes i Alcaldesses pel Clima i l'Energia; un pacte que ens

compromet a treballar per reduir com a mínim el 40% de les nostres emissions de CO2 abans de l'any 2030, adaptar la ciutat als possibles impactes que es derivin del canvi climàtic i el apostar per l'accés a una energia segura, sostenible i assequible per a la ciutadania. Com veus tenim molta feina per davant, però és un repte que ens apassiona entomar i pel qual vam realitzar una aposta decidida.

Pregunta 2: Aquest estiu algunes platges de Badalona han estat tancades a causa de les aigües fecals per un problema al clavegueram. A què es deu aquest problema?

Resposta: Es tracta d'una situació que la ciutat arrossega des de fa ja massa anys i amb una solució complexa. La nostra xarxa de sanejament està dissenyada per assumir els cabals ordinaris del clavegueram d'una ciutat com Badalona i a més permet recollir l'aigua de pluja i canalitzar-la fins a la depuradora. Ara bé, últimament ens trobem amb episodis de pluja cada vegada més curts però amb una descàrrega d'aigua molt més pronunciada; això el que implica és que la xarxa de sanejament, dissenyada per assumir un cabal ordinari d'aigua, es vegi desbordada i que l'aigua que l'interceptor no pot assumir es vegi abocada al mar. Cada vegada que succeeix això, des de l'Ajuntament activem una sèrie de protocols a les nostres platges i som molt curosos de no permetre el bany fins que la qualitat de les nostres aigües torni a ser òptima al 100%.

La solució que ens han presentat els tècnics és costosa i consistiria en la creació de diversos dipòsits que continguessin l'aigua en episodis importants de pluja per evitar que després aquesta acabés sent abocada a la mar. És una solució amb un cost aproximat de 200 milions d'euros i que per ara no ens garanteix que la reducció d'abocaments d'aigua de pluja a la mar sigui 0, de manera que seguim treballant amb el nostre equip tècnic per trobar altres solucions que ens permetin afrontar aquest problema amb totals garanties.

Pregunta 3: Quan altres partits polítics eren a l'alcaldia de Badalona et consta que prenguessin alguna mesura per al reciclatge del plàstic (un problema

molt important actualment), i ara amb tu a l'alcaldia quines mesures es prenen per aquest gran problema?

Resposta: Efectivament, la gestió eficient dels residus és un aspecte en el qual com a govern volem i hem d'incidir per millorar els resultats actuals com a ciutat. El PREMETS25 (Programa metropolità de prevenció i gestió de recursos i residus municipals 2019-2025) ja ens diu que la situació actual de la recollida selectiva es troba estancada des de fa massa anys i és una cosa que no ens agrada. Necessitem impulsar l'economia circular i fer més eficient la nostra recollida de plàstic, però alhora hem de fomentar que el volum de plàstics que generem en el nostre dia a dia tant a nivell domèstic com a nivell industrial es redueixi.

Per tot això és important realitzar un nou enfocament de la gestió de residus i és el que volem fer amb el nou contracte de recollida de residus, que vam començar a treballar en breu, perquè els nostres mètodes de gestió siguin més eficients i sostenibles. Al llarg d'aquest mandat doncs, veurem grans canvis i avenços en la forma en què gestionem el reciclatge de plàstic i la resta de fraccions; per repensar aquesta nova manera d'articular la nostra gestió de residus a més volem que la ciutadania s'impliqui, que es puguin generar fòrums de debat i discussió en que els nostres veïns i veïnes puguin aportar idees i reflexions i que alhora ens ajudin a conscienciar el major nombre de persones de l'important que és per a una societat com la nostra aspectes com aquest i la forma en que gestionem els nostres residus.

JOHN WILLIAM DUNNE

UN EXPERIMENTO CON EL TIEMPO

Mónica Huste

John William Dunne (Irlanda, 1875 – Reino Unido, 1949) fue un ingeniero aeronáutico que desarrolló algunos inventos en este campo, inventos que llegaron a ser aplicados en el curso de la Primera Guerra Mundial. Hombre racionalista, de mente lógica y calculadora, poseía en principio una opinión enormemente crítica respecto a toda forma de espiritualidad. Pero, paradójicamente, la inspiración que le serviría para alumbrar la extraña teoría que a la postre le iba a hacer famoso le sobrevino durante un sueño, teoría que expuso en tres volúmenes. El célebre escritor H. G. Wells polemizó abiertamente con John William Dunne, acusándole de haber tomado demasiado en serio el primer capítulo de “La máquina del tiempo”, escrito por el propio Wells en 1895. Dunne le contestó publicando la segunda edición del libro “Un experimento con el tiempo”, obra que maravilló, entre otros, al gran escritor argentino Jorge Luis Borges.

La polémica entre Dunne y sus adversarios no se cerró con la publicación de la nueva edición de su libro, sino que siguió alimentada, en este caso, por Marcom Grant, quien pretendió refutar la teoría de Dunne en su obra “Un nuevo argumento sobre Dios y la Salvación” (1934). Sin embargo, John William Dunne terminó su proyecto completándolo con los otros dos volúmenes que tenía pendiente, titulados “El Universo seriado”, de carácter muy técnico, y, sobre todo, “Nadie muere” (1940), un libro de divulgación que alcanzó una gran difusión, curiosamente, a través del medio radiofónico.

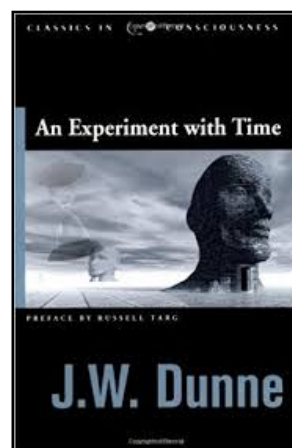

MR. J. W. DUNNE.

La teoría de John William Dunne parte de la propuesta de una serie infinita de tiempos, que fluyen cada uno en el otro de forma continua. En la realidad que se organizaría según esta estructura temporal, y siempre a juicio de Dunne, la muerte entendida como final de un tiempo de existencia carecería de todo sentido, pues aquello que pertenece al tiempo pervive eternamente en él en una sucesión infinita. De este modo, un científico que en principio era absolutamente escéptico ante cualquier planteamiento que fuera más allá del conocimiento empírico llegó, por medio de un sueño, a desarrollar una teoría según la cual la vida después de la muerte es cosa probada desde una perspectiva lógica y racional.

Según afirma Dunne, lo que aparentemente es la muerte del cuerpo consiste, en realidad, en la proyección de la mente hacia una dimensión que supera la barrera de lo material y en la que habitan todo tipo de recuerdos, entre ellos todos los instantes de todas las vidas que han sido y serán. En palabras de Borges: “Dunne nos muestra el manejo feliz de la eternidad. Recobramos todos los instantes de nuestra vida y los combinaremos como nos plazca. Dios y nuestros amigos y Shakespeare colaborarán con nosotros”. No cabe duda de que la propuesta de John William Dunne es una propuesta enormemente sugerente: la muerte no existe. Es, tan solo, una ilusión que un día olvidaremos, perdida irremisiblemente en la eternidad del tiempo.

Bibliografía.- DUNNE, J. W.: *Un experimento con el tiempo*. Prólogo de Jorge Luis Borges. Buenos Aires: Cronopio Azul, 2019.

JOSÉ ANTONIO LABORDETA. **PROFESOR, CANTAUTOR, ESCRITOR Y POLÍTICO**

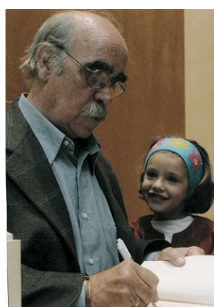
Pol Rosales

José Antonio Labordeta Subías (1935-2010) fue un cantautor, escritor y político español, aragonés de Zaragoza para más señas, diputado en el Congreso por la Chunta Aragonesista en las legislaturas VII y VIII. A mediados de los años sesenta superó la oposición para ser profesor de Enseñanza Media en las especialidades de Geografía, Historia y Arte, siendo destinado al Instituto Nacional de Bachillerato Ibáñez Martín de la localidad de Teruel. Tras residir seis años en esta ciudad, a principios de 1970 se trasladó a su Zaragoza natal para seguir impartiendo docencia en el Colegio El Buen Pastor y en el Instituto Nacional de Bachillerato Ramón Pignatelli. En 1972 fundó junto a Eloy Fernández Clemente la revista cultural “Andalán”, y en 1976 se convirtió en uno de los miembros fundadores del Partido Socialista de Aragón, siendo posteriormente senador bajo el grupo de Izquierda Unida.

En el año 2000 fue elegido diputado en el Congreso por Zaragoza bajo las siglas del Partido Socialista de Aragón, escaño que ostentó hasta 2008. En diversos momentos de su carrera política vivió acalorados enfrentamientos verbales con representantes del Partido Popular. En uno de los más mediáticos, José Antonio Labordeta se posicionó abiertamente en contra de la intervención española en la guerra de Irak, respondiendo airadamente a los insultos y menosprecios que le vertían desde la bancada popular, como el de “¡Qué me dices, cantautor de las narices!”, en alusión a la faceta más célebre del personaje: su trabajo como cantautor contestatario, autor de canciones tan recordadas como “Canto a la libertad”, “Aragón”, “Somos” o “Banderas rotas”. La respuesta de Labordeta fue contundente: “Como ustedes han mandado toda la vida, les molesta que alguien del pueblo tenga derecho a expresarse en este Congreso. ¡Váyanse a la mierda!”

Como escritor publicó gran número de trabajos, ya sea en prosa o en verso, entre los que cabe destacar “Mediometro”, “Qué cada cual aprenda su juego”, “El comité”, “Mitologías de mamá”, “Sonata Ibérica”, “Sucede el pensamiento”, “Diario de un naufrago” o “Monegros”. Asimismo, alcanzó una gran popularidad como presentador y guía del espacio televisivo documental “Un país en la mochila”, en el que recorría algunos de los parajes más notorios de la geografía española presentándolos desde una perspectiva cercana y coloquial, sin renunciar a los adecuados apuntes históricos, artísticos y literarios. Este programa reveló la faceta de divulgador que poseía. No obstante, la obra que acaso haya recibido más reconocimiento en su dilatada carrera haya sido su trabajo poético titulado “Cantar y callar”, escrito en 1967 y publicado en 1971. En cualquier caso, José Antonio Labordeta ha sido, sin lugar a dudas, una de las grandes figuras de la cultura popular española en la segunda mitad del siglo XX e inicios del XXI.

AGENDA CULTURAL

CENTRE D'ESTUDIS JOAN MARAGALL PROJECTES DE MOBILITAT INTERNACIONAL PER A ALUMNES I PROFESSORS

En la darrera dècada els alumnes i professors del Centre d'Estudis Joan Maragall han participat per iniciativa de la direcció en diversos projectes de mobilitat internacional, com ara el Programa Comenius, un pla en el qual van participar diverses administracions públiques per tal de donar suport i facilitar la mobilitat acadèmica dels estudiants i professors dins de diversos països de la Comunitat Europea. Concretament, entre els anys 2008 i 2010 el CES Joan Maragall va integrar-se en aquest projecte juntament amb altres quatre països: Grècia, Polònia, Itàlia i Romania. L'objectiu d'aquest programa va ser facilitar l'intercanvi cultural centrat en l'orientació professional i acadèmica dels joves i les joves en edats compreses entre els setze i els dinou anys. La llengua emprada en totes les comunicacions va ser l'anglès, i els professors i alumnes implicats van ser majoritàriament de batxillerat.

El foment del coneixement mutu entre els i les joves i el personal docent d'aquests països és un element imprescindible per a la comprensió de la diversitat cultural i de la realitat que suposa l'existència de diverses llengües en la CEE, així com del valor afegit que suposa aquesta diversitat en el territori comunitari. Un altre objectiu assolit amb el Programa Comenius va ser l'adquisició de les aptituds bàsiques en el desenvolupament personal, el futur laboral i la ciutadania europea efectiva. A banda del projecte de mobilitat esmentat, el Centre d'Estudis Joan Maragall ha realitzat intercanvis amb d'altres països, com ara França, Noruega i Turquia, en els quals han pogut participar professors i alumnes tant de batxillerat com dels cicles de grau mig i de grau superior que s'imparteixen en el nostre centre.

Per al curs vinent el Centre d'Estudis Joan Maragall participarà en el projecte Transcultural Nursing Practice -TNP-, dins del conegut marc internacional "Erasmus +", promovent intercanvis amb països com Xipre, República Txeca, Turquia, Israel i Dinamarca. Podeu trobar més informació en la secció corresponent de la nostra web:

<http://joanmaragall.com/projectes-internacionals>

CASA MUSEU GAUDÍ DE BARCELONA

Descobreix la Casa Museu Gaudí, ubicada dins del Park Güell de Barcelona, i coneix una de les vivendes del famós Antoni Gaudí, els seus mobles i la decoració interior d'aquesta Casa Museu. Entra a la Casa Museu Gaudí per descobrir la vida i la feina de l'arquitecte català a través dels mobles i altres objectes que va dissenyar. Observa mobles fantasiosos i objectes d'art dissenyats per l'arquitecte. Descobreix com és la decoració de la casa en què Gaudí va passar els darrers últims 20 anys de la seva vida. La casa va ser construïda sota el comandament de Gaudí, i en ella, es pot observar la seva influència en la façana rosa o en les escultures del jardí. A l'interior, tot recorda a Gaudí, els mobles que va dibuixar, els dibuixos i Obres d'Art. La casa es preserva com en l'època en què Gaudí l'ocupava. Antoni Gaudí s'ha convertit en una de les persones més apreciades de la cultura catalana. És conegut principalment per la seva arquitectura, però durant la seva carrera, va dissenyar també mobles, objectes i jardins. La casa ens dona una percepció de com era l'artesanía catalana durant el modernisme. Aquesta Casa Museu va obrir les seves portes al públic el 1952, 100 anys després del naixement de Gaudí. Si ets amant de la trajectòria de Gaudí, i vols conèixer més sobre la seva personalitat i talent, no et perdis la visita de la Casa Museu Gaudí. Les entrades per veure la Casa Museu Gaudí, dins el Park Güell, tenen un cost des de 5,50 euros. Coneix un dels edificis més importants que acull el Park Güell, i descobreix com era el lloc on va viure Antoni Gaudí.

<https://www.ticketea.com/entradas/visita-casa-museo-gaudi-barcelona/>

TALLERS DE TEATRE AL ZORRILLA

Els tallers del Teatre Zorrilla tenen com a objectiu principal l'ensenyament i la promoció de les arts escèniques a través de la formació d'actors i actrius. Per dur-los a terme es compta amb un col·lectiu de mestres de gran professionalitat, que transmeten als alumnes els seus coneixements tècnics i pràctics en el terreny de la interpretació, la dicció i la preparació corporal. Els tallers s'organitzen per a grups de totes les edats i nivells, a partir de 10 anys i sense límit d'edat. El preu és de 45 euros mensuals, amb una matrícula de 20 euros. El seu calendari és el del curs escolar. Per més informació us podeu posar en contacte amb el telèfon 93 384 40 22, o enviar un correu a l'adreça info@teatrezorrilla.cat. Teatre Zorrilla: c/ Sant Miquel, 54. Badalona.

<http://www.teatrezorrilla.cat/tallers/>

MUSEU DE LA XOCOLATA

Alguna vegada has vist un Museu de la Xocolata? A què esperes? Compra ja la teva entrada per gaudir d'aquest peculiar Museu de la Xocolata a Barcelona, i queda't mut en descobrir les escultures que han estat realitzades amb aquesta delícia. Barcelona va ser el port d'origen per a la distribució de la xocolata. Per això, aquesta ciutat està tan vinculada amb aquest producte. Al Museu de la Xocolata no només podràs aprendre tota la història sobre aquest producte, també podràs provar-ho. Un pla per fer turisme a Barcelona completament divertit, que podràs gaudir en companyia de tota la família. Les entrades pel Museu de la Xocolata de Barcelona tenen un preu des de 6 euros. Carrer del Comerç, 36, 08003 Barcelona, España.

<https://www.ticketea.com/venues/museum-xocolata/>

FILMOTECA DE CATALUNYA

La Filmoteca de Catalunya promou la difusió de la cultura cinematogràfica a través de projeccions de films clàssics de tots els temps, i també del cinema d'autor i l'exploració de nous llenguatges audiovisuals contemporanis. Un altre dels seus objectius és la formació de nous públics cinematogràfics. Per un preu molt ajustat podréu gaudir de les millors pel·lícules de tots els temps. Plaça Salvador Seguí, 1-9, 08001 Barcelona. Tel.: 935 671 070.

<http://www.filmoteca.cat/web/la-filmoteca>

ESTIMA EL CINEMA! ESTIMA EL MALDÀ!

En el Cinema Maldà donem una segona oportunitat a les millors pel·lícules del cinema internacional. Gaudeix de la nostra cartelera en Barcelona i descobreix les nostres maratons a un preu molt especial. La mateixa entrada és vàlida per a tantes pel·lícules com vulguis en el mateix dia. El primer i el tercer dissabte de cada mes pel matí tenim "Maldanins", sessió de cinema matinal per a pares i mares amb nens i nadons. Si ets un bon cinèfil, no renunciis a allò que més t'agrada!

Estem a Barcelona, en el carrer del Pi, nº 5. Telefon: 933 019 350.

DILLUNS (Dia de l'espectador) – 5€
DIMARTS (Laborable) – 6€
DIMECRES (Els dimecres, al cinema!) – 4€
DIJOUS (Laborable) – 5€
DIVENDRES (Laborable) – 9€
DISSABTE – 9€
DIUMENGE – 9€
FESTIUS – 9€

Recordem que el preu de les entrades inclou **totes les pel·lícules** que es projectin al llarg del dia, ja siguin en sessió de tarda o sessió de nit.

www.cinemamalda.com/

FRÓNESIS

CRÈDITS

Administrador: Francisco Sánchez Morales

Directora: Cati Romero Jordán

Editor: Jordi Puigdomènech López

Consell de redacció: David Amorin, Juan Carlos Balmori, Marta Domínguez Raya, Carlos Giménez Soria, Roser Gutiérrez, Àngels Jurado, Marta López Prats, Elena Mota, Antonio Peñas, Emmanuel Prats, Cati Romero, Pasqual Romero, José Sellés, Núria Solé

Personal d'administració: Sònia Escudero, Dolors Jordán, Ismael López, Loli Pulido, Mercè Sánchez

Assessorament editorial: Centre d'Investigacions Film-història (Universitat de Barcelona). <http://revistes.ub.edu/index.php/filmhistoria>

Revista cultural del **Centre d'Estudis Joan Maragall**

Contacte: joanmaragall@joanmaragall.com

Frónesis